

THỰC TRẠNG HÀNG GIẢ, HÀNG NHÁI, NẠN VI PHẠM QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ Ở VIỆT NAM HIỆN NAY VÀ MỘT SỐ BIỆN PHÁP QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ

Nguyễn Phương Minh

Cục Sở hữu trí tuệ

I. Thực trạng hàng giả, hàng xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ

- Theo báo cáo của các cơ quan thực thi cũng như các vụ việc đã được gửi đến Cục Sở hữu trí tuệ đề nghị cung cấp ý kiến chuyên môn cho thấy: tình hình sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng xâm phạm sở hữu trí tuệ diễn ra ngày càng phức tạp. Các hành vi sản xuất, buôn bán hàng giả, xâm phạm sở hữu trí tuệ xảy ra trên mọi lĩnh vực, địa bàn, ở cả khu vực sản xuất, chế biến, lưu thông và xuất nhập khẩu, xảy ra với mọi loại hàng hóa từ hàng tiêu dùng thông thường đến các hàng hóa có giá trị cao, hàng hóa có chức năng quan trọng như: thuốc chữa bệnh, thực phẩm, thực phẩm chức năng, thực phẩm chức năng (làm đẹp cho phụ nữ), mỹ phẩm, phân bón, thuốc trừ sâu... Vì mục tiêu lợi nhuận, nên việc làm giả các sản phẩm được bảo hộ trở thành hiện tượng phổ biến. Hàng hóa nào có thương hiệu, có lợi nhuận, có uy tín được người tiêu dùng ưa chuộng thì lập tức có hàng giả, hàng xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ.

- Sự chênh lệch về giá giữa hàng hoá trong nước và hàng sản xuất từ nước ngoài chính là yếu tố khiến các đối tượng bất chấp những hậu quả pháp lý mà họ phải gánh chịu để sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng vi phạm sở hữu trí tuệ. Các mặt hàng bị làm giả và xâm phạm sở hữu trí tuệ phần lớn được sản xuất ở nước ngoài (chủ yếu là Trung Quốc) được đưa vào Việt Nam bằng nhiều đường kể cả chính ngạch và tiểu ngạch, trong đó chủ yếu nhập lậu qua biên giới, nhiều nhất là biên giới phía Bắc, đường hàng không, đường biển. Hàng giả, xâm phạm sở hữu trí tuệ sản xuất trong nước chủ yếu là sản xuất thủ công nhỏ lẻ, hoặc lắp ráp linh kiện, đóng gói sản phẩm.

- Hàng giả đang phá hoại nền kinh tế và sức khỏe người tiêu dùng. Tình trạng xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ, kiểu dáng công nghiệp... diễn ra rất phức tạp. Hàng giả, hàng nhái không chỉ sản xuất ở Việt Nam mà còn sản xuất ở nước ngoài và đưa về Việt Nam tiêu thụ. Họ sang nước ngoài đặt chỉ trong vòng 1 tuần là có hàng trăm ngàn sản phẩm nhái đem về bán. Thậm chí đến thuốc ngừa thai cũng bị làm giả. Doanh

nghiệp than phiền là hàng hóa của họ chỉ mới ra thị trường trong 1 tháng là có ngay hàng giả. Phân bón, thuốc thú y, thuốc thực vật giả không chỉ làm người dân thiệt thòi vì mua phải đồ giả, nó còn làm giảm năng suất vụ mùa, chết cây giống, ảnh hưởng đến nền kinh tế. Ví dụ: phân NPK giả mà người ta dùng đất đỏ hay bùn để làm thì còn đỡ, chứ lấy bột đá làm thì càng nguy hiểm, bón vào cà phê là chết hết. Không chỉ cây mà người cũng chết vì hàng giả. Rượu giả không chỉ gây thiệt hại kinh tế mà còn tác động trực tiếp đến sức khỏe người dùng. Theo số liệu thống kê từ năm 2007- 8/2012 nước ta đã xảy ra 36 vụ ngộ độc do rượu với số người mắc là 249 người, số người chết là 66 người. Tình trạng sang chiết gas trái phép, chiếm đoạt vỏ chai chứa gas, nhái nhãn hiệu... không chỉ gây thiệt hại cho doanh nghiệp mà còn tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy nổ, gây tai nạn nghiêm trọng cho người sử dụng.

- Thủ đoạn sản xuất, kinh doanh hàng giả, hàng xâm phạm sở hữu trí tuệ ngày càng tinh vi và diễn biến phức tạp. Đối với hàng giả, hàng xâm phạm sở hữu trí tuệ sản xuất ở nước ngoài, các đối tượng sử dụng kỹ thuật công nghệ cao, các thiết bị hiện đại để sản xuất và in ấn mẫu mã bao bì, nhãn mác giống với mẫu mã bao bì của hàng thật rất khó phân biệt bằng mắt. Các đối tượng đặt hàng dưới dạng nguyên chiếc hoặc linh kiện, chi tiết, bao bì rời sau đó nhập lậu vào Việt Nam để lắp ráp, đóng gói, tiêu thụ. Nếu bị bắt giữ trên đường vận chuyển thì cơ quan chức năng không thể xử lý được hàng giả vì không chứng minh được ý thức chủ quan của đối tượng vận chuyển; hoặc hàng hóa mới chỉ là các chi tiết, chưa có nhãn mác, chưa là sản phẩm hoàn chỉnh. Đối với hàng giả, xâm phạm sở hữu trí tuệ sản xuất hoặc lắp ráp, đóng gói trong nước, các đối tượng thường thuê địa điểm hẻo lánh, ngõ cụt, khu vực giáp ranh để làm hàng giả, thời gian thuê ngắn rồi đổi địa điểm khác để tránh bị phát hiện. Việc sản xuất được giữ bí mật, chia ra nhiều công đoạn, nhiều nơi khác nhau như nơi đặt in vỏ bao bì, nhãn mác, nơi pha, trộn, thay nhãn mác, nơi đóng gói.

II. Các nguyên nhân dẫn đến tình trạng xâm phạm về sở hữu trí tuệ ảnh hưởng đến môi trường kinh doanh như:

- Sự chênh lệch về giá giữa hàng hoá trong nước và hàng sản xuất từ nước ngoài chính là yếu tố khiến các đối tượng bất chấp những hậu quả pháp lý mà họ phải gánh chịu để sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng vi phạm sở hữu trí tuệ.

- Thủ đoạn sản xuất, kinh doanh hàng giả, hàng xâm phạm sở hữu trí tuệ ngày càng tinh vi và diễn biến phức tạp. Đối với hàng giả, hàng xâm phạm sở hữu trí tuệ sản xuất ở nước ngoài, các đối tượng sử dụng kỹ thuật công nghệ cao, các thiết bị hiện đại để sản xuất và in ấn mẫu mã bao bì, nhãn mác giống với mẫu mã bao bì của hàng thật rất khó phân biệt bằng mắt. Các đối tượng đặt hàng dưới dạng nguyên chiếc hoặc linh kiện, chi tiết, bao bì rời sau đó nhập lậu vào Việt Nam để lắp ráp, đóng gói, tiêu thụ.

- Các doanh nghiệp sản xuất trong nước chưa nhận thức đầy đủ về các quy định trong đăng ký sở hữu nhãn hiệu, quản lý mã vạch, mẫu mã, bao bì cũng như các thủ tục, quy trình dẫn đến việc một bộ phận người sản xuất kinh doanh lợi dụng các sơ hở của doanh nghiệp để sản xuất hàng hoá giả nhãn hiệu hàng hoá nhằm duy trì sự tồn tại của họ.

- Nhiều doanh nghiệp chưa có Bộ phận chuyên trách đấu tranh chống hàng giả, chưa chú trọng trong công tác điều tra, nắm tình hình hàng hóa vi phạm đối với nhãn hiệu của mình nên khi kiểm tra theo yêu cầu đề nghị của doanh nghiệp, kết quả không cao. Một số bộ phận người tiêu dùng hiện nay vẫn chấp nhận lựa chọn các mặt hàng giả giá rẻ cho nhu cầu sử dụng hàng ngày mà không quan tâm đến việc đó có phải hàng giả, hàng vi phạm sở hữu trí tuệ hay không.

- Nhiều doanh nghiệp khi bị xâm phạm về nhãn hiệu nhưng thường có tâm lý e ngại về thủ tục hành chính cho nên không làm đơn đề nghị kiểm tra, xử lý; Một số doanh nghiệp còn có tâm lý e ngại và chủ trương “sống chung với hàng giả”;

- Nước ta có đường biên giới trên bộ, trên biển rất dài khó khăn trong việc kiểm tra kiểm soát. Giá cả hàng hoá giữa Việt Nam và các nước láng giềng có sự chênh lệch.

- Công nghệ, phương tiện, trình độ của các đối tượng vi phạm ngày càng tinh vi hơn, gây khó khăn cho công tác xử lý.

- Hàng hóa sản xuất trong nước chưa cạnh tranh được với hàng ngoại. Người tiêu dùng nói chung có thu nhập thấp, nhận thức còn hạn chế, có tâm lý chuộng hàng ngoại.

- Về quản lý nhà nước:

+ Các chế tài xử lý hành chính và xử lý hình sự chưa đủ răn đe, phòng ngừa, ngăn chặn vi phạm.

+ Công tác chống xâm phạm được giao cho nhiều ngành, nhiều cấp, nhưng chưa có sự phối hợp một cách đồng bộ, chưa tập trung thống nhất, trao đổi thông tin chưa thường xuyên, kịp thời.

+ Lực lượng thực thi còn mỏng, thiếu kinh phí, phương tiện nghiệp vụ. Hệ thống Tòa án thực chất chưa tham gia vào công tác chống xâm phạm quyền (kể cả dân sự và hình sự) với thực tế là số vụ xét xử còn rất ít và không gây được tiếng vang trong xã hội.

+ Công tác tuyên truyền phổ biến pháp luật về sở hữu trí tuệ nói chung chưa được quan tâm đúng mức. Nhận thức của một số thương nhân và người tiêu dùng trên địa bàn về các quy định của pháp luật khi tham gia hoạt động thương mại còn hạn chế.

III. Các biện pháp chống xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ hiện nay

Bất cứ sản phẩm nào vào thị trường và thu hút khách hàng thành công, không sớm thì muộn sẽ bị đối thủ cạnh tranh sản xuất các sản phẩm giống hoặc tương tự. Trong một số trường hợp, đối thủ cạnh tranh sẽ hưởng lợi từ việc tiết kiệm về quy mô sản xuất, khả năng tiếp cận thị trường lớn hơn, có quan hệ tốt hơn với các nhà phân phối hoặc tiếp cận với các nguồn nguyên liệu thô rẻ hơn và do đó, có thể sản xuất một sản phẩm tương tự hoặc giống hệt với giá thành rẻ hơn, tạo áp lực nặng nề lên doanh nghiệp sáng tạo ra sản phẩm nguyên gốc. Điều này có thể đẩy đơn vị sáng tạo gốc ra khỏi thị trường, đặc biệt khi mà họ đã đầu tư đáng kể vào việc phát triển sản phẩm mới thì đối thủ cạnh tranh lại hưởng lợi từ kết quả đầu tư đó và chẳng mất một xu nào cho thành quả sáng tạo và sáng chế của doanh nghiệp sáng tạo gốc.

Đây là lý do quan trọng và duy nhất để các doanh nghiệp phải cân nhắc khi sử dụng hệ thống sở hữu trí tuệ để bảo vệ sản phẩm sáng tạo và sáng chế của mình nhằm mang lại cho họ các độc quyền sử dụng sáng chế, kiểu dáng công nghiệp, thương hiệu, tác phẩm văn học nghệ thuật và các tài sản vô hình khác. Bảo hộ theo pháp luật sở hữu trí tuệ mang lại quyền sở hữu đối với tác phẩm sáng tạo hoặc đổi mới, do đó, hạn chế phạm vi sao chép và bắt chước của đối thủ cạnh tranh đáng kể.

1. Biện pháp tự bảo vệ bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ

Biện pháp tự bảo vệ cho phép chủ thể bị xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ được áp dụng những biện pháp nhất định để bảo vệ quyền của mình. Các biện pháp mà chủ thể bị xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ có thể lựa chọn để áp dụng là: ngăn ngừa hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ; yêu cầu tổ chức, cá nhân có hành vi xâm phạm phải chấm dứt hành vi xâm phạm; buộc người có hành vi xâm phạm phải xin lỗi, cải chính công khai; yêu cầu người có hành vi xâm phạm phải bồi thường thiệt hại; yêu cầu các cơ quan nhà nước có thẩm quyền, trong đó có tòa án và trọng tài bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của mình. Chủ thể bị xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ có thể cảnh báo chủ thể vi phạm. Người bị xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ có thể lựa chọn áp dụng một hoặc nhiều biện pháp khác nhau để tự bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ của mình.

2. Biện pháp hành chính bảo vệ sở hữu trí tuệ

Đối với biện pháp hành chính, cách thức bảo vệ quyền của chủ thể bị xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ rất phong phú. Cụ thể, bao gồm các hình thức xử phạt hành chính (trong đó có hình thức xử phạt chính và hình thức xử phạt bổ sung) và các biện pháp khắc phục hậu quả. Cảnh cáo và phạt tiền là hai hình thức xử phạt chính. Bên cạnh đó, tùy theo tính chất, mức độ xâm phạm, người xâm phạm còn có thể bị áp dụng một hoặc nhiều hình thức xử phạt bổ sung như sau: tịch thu hàng hoá giả mạo về sở hữu trí tuệ, nguyên liệu, vật liệu, phương tiện được sử dụng chủ yếu để sản xuất, kinh doanh hàng hoá giả mạo về sở hữu trí tuệ; đình chỉ hoạt động kinh doanh trong lĩnh vực đã xảy ra vi phạm trong một thời hạn nhất định.

Để bảo đảm việc xử lý các hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ bằng các biện pháp hành chính đạt hiệu quả, Luật sở hữu trí tuệ cho phép cơ quan nhà nước có thẩm quyền áp dụng các biện pháp ngăn chặn và bảo đảm xử phạt hành chính. Các biện pháp cụ thể là: tạm giữ người, tạm giữ hàng hoá, tang vật, phương tiện vi phạm; khám người; khám phương tiện vận tải, đồ vật, khám nơi cất giấu hàng hoá, tang vật, phương tiện vi phạm về sở hữu trí tuệ; một số biện pháp khác theo quy định của pháp luật.

3. Biện pháp hình sự bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ

Để bảo vệ quyền sở hữu công nghiệp, Bộ luật hình sự quy định các tội: Tội sản xuất, buôn bán hàng giả (Điều 192); tội sản xuất, buôn bán hàng giả là lương thực, thực phẩm (Điều 193); tội sản xuất, buôn bán hàng giả là thuốc chữa bệnh, thuốc phòng bệnh (Điều 194); tội sản xuất, buôn bán hàng giả là thức ăn dùng để chăn nuôi, phân bón, thuốc thú y, thuốc bảo vệ thực vật, giống cây trồng vật nuôi (Điều 195); tội lừa dối khách hàng (Điều 198); tội xâm phạm quyền sở hữu công nghiệp (Điều 226).

4. Biện pháp dân sự bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ

Biện pháp dân sự được áp dụng để xử lý hành vi xâm phạm theo yêu cầu của chủ thể quyền sở hữu trí tuệ hoặc của tổ chức, cá nhân bị thiệt hại do hành vi xâm phạm gây ra, kể cả khi hành vi đó đã hoặc đang bị xử lý bằng biện pháp hành chính hoặc biện pháp hình sự. Thủ tục yêu cầu áp dụng biện pháp dân sự, thẩm quyền, trình tự, thủ tục áp dụng biện pháp dân sự tuân theo quy định của pháp luật về tố tụng dân sự.

Theo biện pháp dân sự, tòa án buộc cá nhân, tổ chức xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ phải bồi thường thiệt hại về vật chất và thiệt hại về tinh thần cho các chủ thể quyền sở hữu công nghiệp. Mức bồi thường thiệt hại được xác định theo quy định tại Điều 205 Luật sở hữu trí tuệ.

Để bảo vệ quyền lợi các chủ thể quyền sở hữu trí tuệ, pháp luật quy định cho những chủ thể quyền sở hữu trí tuệ được yêu cầu tòa án áp dụng các biện pháp khẩn cấp tạm thời. Biện pháp khẩn cấp tạm thời được tòa án áp dụng theo thủ tục tố tụng dân sự. Luật sở hữu trí tuệ quy định các biện pháp tạm thời gồm: thu giữ, kê biên, niêm phong, cấm thay đổi hiện trạng, cấm di chuyển; cấm dịch chuyển quyền sở hữu.

5. Biện pháp kiểm soát hàng hoá xuất khẩu, nhập khẩu liên quan đến sở hữu trí tuệ

Cơ quan hải quan có thẩm quyền áp dụng các biện pháp kiểm soát hàng hoá xuất khẩu, nhập khẩu liên quan đến sở hữu trí tuệ. Cụ thể, cơ quan hải quan áp dụng hai loại biện pháp sau: tạm dừng làm thủ tục hải quan đối với hàng hoá bị nghi ngờ xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ; kiểm tra, giám sát để phát hiện hàng hoá có dấu hiệu xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ.

IV. Một số giải pháp của cơ quan quản lý nhà nước ngăn chặn việc xâm phạm về sở hữu trí tuệ

1. Cần phổ biến tuyên truyền cho người dân, các doanh nghiệp, hộ kinh doanh sản xuất, các cơ quan quản lý nhà nước có liên quan. Công tác giáo dục, phổ biến tuyên truyền pháp luật được thực hiện tốt sẽ góp phần tạo nên những chuyển biến căn bản về ý thức tôn trọng pháp luật trong nhân dân và cán bộ, công chức nhà nước. Thường xuyên hướng dẫn người tiêu dùng nhận biết và phân biệt được giữa hàng thật và hàng giả thông qua đài, báo... các buổi triển lãm hàng thật, hàng giả. Vận động, triển khai việc ký cam kết không kinh doanh, tàng trữ hàng giả, hàng vi phạm về sở hữu trí tuệ;

2. Xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức vững mạnh và tinh nhuệ; tập trung đào tạo và đào tạo lại nguồn cán bộ theo hướng nâng cao trình độ và năng lực công tác. Tổ chức các lớp bồi dưỡng tập huấn chuyên môn nghiệp vụ kiểm tra, xử lý về hàng giả, hàng vi phạm sở hữu trí tuệ cho cán bộ thực thi.

3. Phát huy hiệu quả công tác phối hợp giữa các lực lượng chức năng và với doanh nghiệp, chủ sở hữu quyền sở hữu công nghiệp.

4. Tăng cường kiểm soát và kiểm tra các cơ sở in ấn bao bì, nhãn mác, cơ sở cung ứng nguyên liệu có vi phạm vì đây là nguồn cung cấp bán sản phẩm làm hàng giả.

5. Tăng cường hợp tác quốc tế để học hỏi kinh nghiệm thực thi quyền sở hữu trí tuệ của những nước phát triển.

V. Vai trò của Cục Sở hữu trí tuệ

Cục Sở hữu trí tuệ với vai trò là cơ quan quản lý chuyên ngành về sở hữu trí tuệ, trong giai đoạn từ 2013 đến tháng 4/2018, Cục Sở hữu trí tuệ đã cung cấp được 759 ý kiến chuyên môn theo đề nghị nhằm hỗ trợ các cơ quan thực thi quyền sở hữu trí tuệ là Quản lý thị trường, Hải quan, Cảnh sát kinh tế và Thanh tra Khoa học và Công nghệ xử lý xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ trên toàn quốc, số liệu như sau:

Năm	Sáng chế/GPHI	Nhãn hiệu hàng hoá	Kiểu dáng công nghiệp	Tổng
2013	02/01	115	08	126
2014	06/02	101	04	113
2015	05/01	158	10	174
2016	04/02	146	09	161
2017	04	120	08	132
4/2018	03/01	46	3	53
	31	686	42	759

Trân trọng cảm ơn./.